

VI. Rozkład materiału nauczania wraz ze szczegółowymi celami kształcenia

Tematy lekcji	Liczba godzin	Szczegółowe cele kształcenia
I. Polska na mapach świata i Europy		
1. Położenie, obszar i granice Polski	1	Położenie Polski na mapie Europy i świata. Rozciągłość równoleżnikowa i południkowa Polski oraz konsekwencje tej rozciągłości. Zalety i wady położenia Polski w środkowej części Europy. Korzyści wynikające z położenia Polski nad Bałtykiem. Historia kształtowania się terytorium naszego państwa. Przebieg współczesnych granic politycznych. Zasięg terytorialny Polski. Granice naturalne i sztuczne oraz granice morskie.
2. Organizacja państwa	1	Symbole narodowe Polski. Władze państwa polskiego. Podział administracyjny naszego kraju. Analiza mapy administracyjnej Polski.
II. Środowisko przyrodnicze		
3. Budowa geologiczna Polski	1	Polska na tle wielkich struktur geologicznych Europy. Główne cechy budowy geologicznej najważniejszych jednostek tektonicznych Polski. Rzeźba terenu, pasy wzniesień i obniżień, występujące w obrębie jednostek tektonicznych Polski. Okresy powstawania gór.
4. Przeszłość geologiczna ziem polskich do paleogenu	1	Przeszłość geologiczna Polski. Wpływ wydarzeń geologicznych na współczesną rzeźbę terenu, rodzaje skał i występowanie surowców mineralnych. Ruchy górotwórcze, zmiany klimatu, transgresje i regresje morskie, zmiany roślinności itd.
5. Plejstocen – epoka wielkich zlodowaceń w Polsce	1	Zasięgi zlodowaceń w Polsce i w Europie. Formy rzeźby polodowcowej. Cechy krajobrazu młodo- i staroglacjalnego. Formy działalności lodowców górskich.
6. Ukształtowanie pionowe powierzchni Polski	1	Cechy ukształtowania pionowego Polski. Pasowy układ rzeźby terenu. Czynniki rzeźbotwórcze. Krainy geograficzne Polski. Korzyści gospodarcze wynikające z przewagi obszarów nizinnych.

Tematy lekcji	Liczba godzin	Szczegółowe cele kształcenia
7. Rzeki, jeziora i wody podziemne	1	<p>Główne zlewiska Polski. Charakterystyka wód powierzchniowych. Pochodzenie jezior. Związek pomiędzy siecią wód powierzchniowych i podziemnych Polski a ukształtowaniem powierzchni terenu i klimatem. Wody podziemne. Zagrożenia powodziowe.</p>
8. Morze Bałtyckie	1	<p>Cechy położenia geograficznego Morza Bałtyckiego. Przeszłość geologiczna. Charakterystyka Morza Bałtyckiego. Znaczenie gospodarcze morza (dawniej i dziś). Zanieczyszczenie Bałtyki i podejmowane działania ekologiczne.</p>
9. Gleby	1	<p>Czynniki glebotwórcze. Przestrzenne zróżnicowanie głównych typów gleb w Polsce. Klasyfikacja gleb. Żyzność i urodzajność gleb. Degradacja gleb i sposoby ich ochrony przed zanieczyszczeniami.</p>
10. Pogoda i klimat	1	<p>Elementy pogody oraz ich pomiar. Czynniki kształtujące klimat Polski. Przestrzenne zróżnicowanie klimatu Polski. Główne typy klimatu Polski. Służba meteorologiczna w Polsce. Mapy synoptyczne i prognozowanie pogody.</p>
11. Szata roślinna i świat zwierząt	1	<p>Rozmieszczenie naturalnych zbiorowisk roślinnych w Polsce. Przyczyny i kierunki zmian roślinności naturalnej. Zależności pomiędzy rozmieszczeniem naturalnych zbiorowisk roślinnych a rodzajem podłoża i klimatem. Charakterystyczne gatunki roślin występujące w Polsce (gatunki endemiczne i reliktowe). Znaczenie lasów w przyrodzie i gospodarce człowieka. Przyczyny zróżnicowanego rozmieszczenia lasów w Polsce. Rodzaje lasów. Zagrożenia ekologiczne oraz sposoby ochrony lasów przed zanieczyszczeniami. Zwierzęta dziko żyjące w Polsce. Przyczyny nierównomiernego rozmieszczenia różnych gatunków zwierząt. Ochrona zwierząt zagrożonych wyginięciem. Zagrożenia ekologiczne i sposoby ochrony biosfery.</p>

Tematy lekcji	Liczba godzin	Szczegółowe cele kształcenia
Podsumowanie wiadomości (działy I i II)	2	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości dotyczących położenia geograficznego oraz cech środowiska przyrodniczego Polski. Pomiar i ocena osiągnięć uczniów.
III. Demografia		
12. Rozmieszczenie ludności a urbanizacja	1	Czynniki i wskaźniki zaludnienia. Przyczyny nierównomiernego rozmieszczenia ludności w Polsce. Procesy urbanizacyjne w Polsce. Funkcje miast. Prognozowanie kierunków zmian w procesach urbanizacyjnych zachodzących w naszym kraju.
13. Liczba ludności a przyrost naturalny	1	Przyczyny i dynamika zmian liczby ludności Polski. Analiza wskaźnika przyrostu naturalnego i struktury demograficznej. Tendencje i skutki zmian demograficznych w Polsce.
14. Wewnętrzne i zewnętrzne migracje ludności	1	Przyczyny i główne kierunki migracji ludności. Przestrzenne zróżnicowanie większych skupisk Polonii. Pozytywne i negatywne skutki migracji. Prognoza i dynamika wzrostu ruchów migracji Polaków (szczególnie po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej).
15. Struktura wieku i płci	1	Analiza piramidy płci i wieku. Interpretacja danych liczbowych dotyczących m.in.: – ludności w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym, – wskaźnika feminizacji, – przyczyn występowania wyżów i niżów demograficznych, Tendencje zmian demograficznych w Polsce. Ekonomiczne i społeczne skutki starzenia się społeczeństwa polskiego.
16. Struktura zatrudnienia ludności i bezrobocie w Polsce	1	Struktura zatrudnienia w Polsce. Przyczyny, dynamika i tendencje zmian w strukturze zatrudnienia. Analiza skali i przyczyn bezrobocia w Polsce. Ekonomiczno-społeczne skutki bezrobocia. Propozycje rozwiązania (zmniejszenia) problemu bezrobocia w Polsce i na świecie.
17. Mniejszości narodowe i etniczne w Polsce	1	Historia zmian struktury narodowościowej społeczeństwa polskiego. Przyczyny i dynamika zmian w strukturze narodowościowej w Polsce. Rozmieszczenie mniejszości narodowych i grup

Tematy lekcji	Liczba godzin	Szczegółowe cele kształcenia
		<p>etnicznych w Polsce dawniej i dziś. Większe skupiska Polonii na świecie. Tolerancja religijna.</p>
Podsumowanie wiadomości (dział III)	2	<p>Powtórzenie i utrwalenie wiadomości dotyczących zagadnień ludnościowych. Pomiar i ocena osiągnięć uczniów.</p>
IV. Rolnictwo		
18. Czynniki rozwoju polskiego rolnictwa	1	<p>Wpływ czynników przyrodniczych i pozaprzyrodniczych na rodzaj, wielkość i jakość produkcji rolniczej. Przyczyny przestrzennego zróżnicowania produkcji rolniczej w Polsce. Znaczenie polityki rolnej państwa. Funkcje rolnictwa. Perspektywy i szanse rozwoju polskiego rolnictwa. Porównanie poziomu polskiego rolnictwa z rolnictwem innych krajów Europy i świata, uwzględniające m.in.: – specjalizację produkcji, – towarowość polskiego rolnictwa, – poziom wykształcenia rolniczego ludności, – wydajność produkcji i zmiany wielkości gospodarstw rolnych. Tendencje zmian i problemy polskiego rolnictwa po wejściu naszego kraju do Unii Europejskiej.</p>
19. Uprawa roślin w Polsce	1	<p>Struktura użytkowania ziemi w Polsce. Struktura upraw. Terytorialne rozmieszczenie głównych obszarów upraw w Polsce. Miejsce i rola Polski w światowej produkcji rolniczej.</p>
20. Hodowla zwierząt	1	<p>Gospodarcze wykorzystanie surowców pochodzenia zwierzęcego. Przyczyny terytorialnego zróżnicowania głównych obszarów chowu zwierząt w Polsce. Miejsce Polski w hodowli światowej.</p>
21. Rybactwo i rybołówstwo	1	<p>Główne działy rybołówstwa. Największe porty rybołówstwa przybrzeżnego i dalekomorskiego. Miejsce polskiego rybołówstwa w Europie i na świecie. Problemy i perspektywy rozwoju polskiego rybołówstwa.</p>
Podsumowanie wiadomości (dział IV)	2	<p>Powtórzenie i utrwalenie wiadomości o produkcji rolniczej w Polsce. Pomiar i ocena osiągnięć uczniów.</p>

Tematy lekcji	Liczba godzin	Szczegółowe cele kształcenia
V. Przemysł		
22. Podział polskiego przemysłu	1	<p>Ekonomiczna, społeczna i przestrzenna funkcja przemysłu. Kryteria podziału przemysłu. Rola przemysłu w gospodarce narodowej.</p>
23. Zarys rozwoju przemysłu w Polsce	1	<p>Historia rozwoju przemysłu w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem: – czynników lokalizacji okręgów i ośrodków przemysłowych dawniej i dziś, – przyczyn przestrzennego zróżnicowania poziomu polskiego przemysłu, – wpływu wydarzeń historycznych (wojen, rozbiorów) na poziom i strukturę polskiego przemysłu, – restrukturyzacji polskiej gospodarki po roku 1990.</p>
24. Górnictwo	1	<p>Cele i zadania przemysłu wydobywczego. Baza surowcowa dla górnictwa i kopalnictwa. Podział surowców mineralnych. Czynniki lokalizacji oraz główne ośrodki przemysłu wydobywczego w Polsce. Wydobycie surowców mineralnych w Polsce. Problemy i perspektywy rozwoju przemysłu wydobywczego w Polsce i na świecie. Zagrożenia ekologiczne związane z eksploatacją kopalni.</p>
25. Przetwórstwo przemysłowe	2	<p>Cele i zadania przemysłu metalurgicznego – baza surowcowa dla hutnictwa żelaza i hutnictwa metali nieżelaznych. Podział surowców dla przemysłu. Czynniki lokalizacji oraz główne ośrodki przemysłu metalurgicznego w Polsce. Skala i rodzaj produkcji wyrobów hutniczych w naszym kraju. Problemy i perspektywy rozwoju hutnictwa w Polsce i na świecie. Różnorodność produkcji zakładów przemysłu elektromaszynowego. Baza surowcowa dla przemysłu elektromaszynowego oraz czynniki lokalizacji głównych ośrodków. Terytorialne rozmieszczenie i specyfika produkcji dużych zakładów przemysłu elektromaszynowego. Miejsce naszego kraju w światowej produkcji przemysłu elektromaszynowego. Problemy i perspektywy rozwoju przemysłu elektromaszynowego. Cele i zakres produkcji przemysłu chemicznego i drzewno-papierniczego.</p>

Tematy lekcji	Liczba godzin	Szczegółowe cele kształcenia
		<p>Baza surowcowa – czynniki lokalizacji oraz rozmieszczenie głównych ośrodków przemysłu chemicznego i drzewno-papierniczego w Polsce.</p> <p>Wielkość i struktura produkcji przemysłu chemicznego i drzewno-papierniczego.</p> <p>Zagrożenia ekologiczne i problem utylizacji odpadów poprodukcyjnych.</p> <p>Różnorodność i zakres produkcji przemysłu włókienniczego, odzieżowego, spożywczego i mineralnego.</p> <p>Baza surowcowa.</p> <p>Czynniki lokalizacji i terytorialne rozmieszczenie głównych zakładów przemysłu przetwórczego w Polsce.</p> <p>Wyroby będące specjalnością polskiego przemysłu włókienniczego i odzieżowego.</p> <p>Znaczenie wyrobów przemysłu przetwórczego w handlu zagranicznym.</p>
26. Przemysł energetyczny	1	<p>Rodzaje elektrowni.</p> <p>Zasoby surowcowe dla przemysłu energetycznego w Polsce.</p> <p>Czynniki lokalizacji zakładów energetycznych i elektrociepłowni.</p> <p>Lokalizacja największych zakładów przemysłu energetycznego w Polsce.</p> <p>Wysokość produkcji energii elektrycznej i ciepłej w Polsce.</p> <p>Współpraca międzynarodowa w zakresie przesyłania energii elektrycznej.</p> <p>Problemy i perspektywy rozwoju przemysłu energetycznego w Polsce i na świecie.</p> <p>Zagrożenia ekologiczne związane z intensywną produkcją energii elektrycznej i ciepłej.</p>
Podsumowanie wiadomości (dział V)	2	<p>Powtórzenie i utrwalenie wiadomości dotyczących produkcji przemysłowej w Polsce.</p> <p>Pomiar i ocena osiągnięć uczniów.</p>
VI. Usługi		
27. Transport i łączność	1	<p>Cele i zadania transportu i łączności.</p> <p>Czynniki rozwoju transportu w Polsce.</p> <p>Specyfika działalności różnych rodzajów transportu.</p> <p>Skala i struktura działalności usługowej w Polsce.</p> <p>Ocena i perspektywy dalszego rozwoju różnych rodzajów transportu, łączności i komunikacji w Polsce i na świecie.</p> <p>Znaczenie łączności we współczesnym świecie.</p> <p>Zagrożenia ekologiczne związane z funkcjonowaniem</p>

Tematy lekcji	Liczba godzin	Szczegółowe cele kształcenia
		i rozwojem komunikacji.
28. Handel zagraniczny	1	Struktura polskiego importu i eksportu. Główni partnerzy handlowi naszego kraju. Wielkość i struktura towarowa polskiego handlu zagranicznego. Ograniczenia i perspektywy rozwoju wymiany towarów i usług na świecie. Organizacje służące rozwijaniu dalszej współpracy międzynarodowej w zakresie rozwoju handlu i usług.
29. Turystyka	1	Czynniki rozwoju turystyki krajowej i zagranicznej. Atrakcje turystyczne Polski. Natężenie i kierunki ruchu turystycznego w Polsce. Ograniczenia i perspektywy rozwoju turystyki.
VII. Rozwój gospodarczy		
30. Obecny stan polskiej gospodarki	1	Wskaźniki rozwoju gospodarczego kraju. Etapy rozwoju gospodarczego Polski. Reformy gospodarcze wprowadzone pod koniec XX wieku. Dynamika zmian, perspektywy rozwoju oraz problemy polskiej gospodarki. Rola głównych działów gospodarki narodowej w tworzeniu PKB. Okręgi przemysłowe Polski. Miejsce i rola Polski w gospodarce światowej.
31. Zróżnicowanie poziomu gospodarczego	1	Dysproporcje i przyczyny nierównomiernego rozwoju gospodarczego Polski. Rola państwa, samorządu terytorialnego oraz innych organizacji w wyrównywaniu dysproporcji gospodarczych. Perspektywy rozwoju gospodarczego różnych regionów po wejściu Polski do Unii Europejskiej. Znaczenie współpracy transgranicznej (euroregiony).
VIII. Zanieczyszczenie środowiska przyrodniczego		
32. Wpływ gospodarki na zanieczyszczenie środowiska	1	Główne przyczyny i źródła zanieczyszczeń. Obszary zagrożone ekologicznie w Polsce. Rodzaje zanieczyszczeń i ich wpływ na poszczególne sfery Ziemi. Skala zanieczyszczenia środowiska naturalnego w Polsce. Ograniczenia w rozwoju gospodarki, spowodowane pogarszaniem się czystości środowiska przyrodniczego. Rozwój zrównoważony. Źródła zanieczyszczeń w najbliższej okolicy.

Tematy lekcji	Liczba godzin	Szczegółowe cele kształcenia
33. Ochrona środowiska w Polsce	1	Ochrona przyrody w Polsce – rys historyczny. Akty prawne (polskie i międzynarodowe) dotyczące ochrony środowiska. Formy i sposoby ochrony przyrody. Walory środowiska przyrodniczego, parków narodowych, krajobrazowych, rezerwatów przyrody itd., występujących w Polsce lub w najbliższej okolicy.
Podsumowanie wiadomości (działy VI, VII i VIII)	2	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości dotyczących: – usług, – miejsca i roli Polski w gospodarce światowej, – ochrony środowiska. Pomiar i ocena osiągnięć uczniów.
IX. Wybrane krainy geograficzne		
34. Karpaty	1	Różne kryteria podziału Karpat. Przeszłość geologiczna gór. Zróżnicowanie budowy geologicznej Karpat i typów krajobrazów tu występujących. Cechy klimatu wysokogórskiego i piętrowy układ roślinności w Tatrach Wysokich. Gospodarka i ludność Karpat. Walory turystyczne. Formy ochrony przyrody w Karpatach.
35. Sudety	1	Przeszłość geologiczna Sudetów. Cechy budowy geologicznej. Podział Sudetów. Cechy charakterystyczne sieci wód powierzchniowych i podziemnych, klimatu i roślinności. Gospodarka i ludność Sudetów. Sudecki region turystyczny. Problemy ekologiczne i formy ochrony przyrody.
36. Góry Świętokrzyskie	1	Różnorodna przeszłość geologiczna starych gór. Położenie geograficzne i cechy krajobrazu. Formy wietrzenia mechanicznego i chemicznego w Górach Świętokrzyskich. Oryginalność świata roślinnego i zwierzęcego. Zróżnicowanie sieci osadniczej i zagospodarowanie Gór Świętokrzyskich. Atrakcje turystyczne. Formy ochrony przyrody.
37. Wyżyna Lubelska i Rostocze	1	Położenie geograficzne i budowa geologiczna Wyżyny Lubelskiej i Rostocza. Różnorodność krajobrazów i form ukształtowania terenu. Osobliwości świata roślinnego i zwierzęcego.

Tematy lekcji	Liczba godzin	Szczegółowe cele kształcenia
		Gospodarka i ludność. Atrakcje turystyczne Wyżyny Lubelskiej i Rostocza.
38. Wyżyna Krakowsko-Częstochowska	1	Położenie geograficzne i budowa geologiczna Jury Krakowsko-Częstochowskiej. Mniejsze jednostki fizyczno-geograficzne, wchodzące w skład Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej. Różnorodność krain geograficznych, wchodzących w skład Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej. Formy krasowe. Gospodarka i ludność. Atrakcje turystyczne, zabytki Krakowa oraz formy ochrony środowiska naturalnego.
39. Nizina Południowowielkopolska i Pojezierze Wielkopolskie	1	Położenie geograficzne i formy polodowcowe Niziny i Pojezierza Wielkopolskiego. Cechy charakterystyczne klimatu, sieci wód powierzchniowych i podziemnych oraz osobliwości świata roślinnego i zwierzęcego. Ludność i gospodarka (ze szczególnym uwzględnieniem rolnictwa). Atrakcje turystyczne i formy ochrony środowiska naturalnego.
40. Nizina Mazowiecka	1	Położenie geograficzne, budowa geologiczna i typy rzeźby staroglacjalnej na Nizinie Mazowieckiej. Cechy charakterystyczne klimatu, sieci wód powierzchniowych i podziemnych oraz różnorodność gleb. Mała lesistość Niziny Mazowieckiej. Ludność i gospodarka. Atrakcje turystyczne i formy ochrony środowiska naturalnego.
41. Pojezierze Pomorskie i Mazurskie	1	Położenie geograficzne i zróżnicowanie rzeźby młodoglacjalnej w pasie Pojezierzy Polski. Cechy charakterystyczne klimatu, sieci wód powierzchniowych i podziemnych oraz zróżnicowanie gleb na pojezierzach. Najwyższe wzniesienia oraz duże kompleksy leśne. Ludność i gospodarka. Atrakcje turystyczne i formy ochrony środowiska naturalnego.
42. Pobrzeże Polskie	1	Położenie geograficzne, typy wybrzeży oraz charakterystyczne elementy ukształtowania powierzchni. Cechy klimatu morskiego. Ludność i gospodarka (ze szczególnym uwzględnieniem gospodarki morskiej).

Tematy lekcji	Liczba godzin	Szczegółowe cele kształcenia
		Rolnictwo na obszarach depresyjnych. Atrakcje turystyczne i formy ochrony przyrody.
Podsumowanie wiadomości (dział IX)	2	Powtórzenie i utrwalenie wiadomości dotyczących wybranych krain geograficznych polski. Pomiar i ocena osiągnięć uczniów.

VII. Założone osiągnięcia uczniów

Wymagania programowe

Uczeń potrafi:

Tematy	Liczba godzin	Umiejętności podstawowe (na ocenę dopuszczającą i dostateczną)	Umiejętności ponadpodstawowe (na ocenę dopuszczającą i dostateczną)
I. Polska na mapach świata i Europy			
1. Położenie, obszar i granice Polski	1	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>terytorium państwa, tranzyt</i>, – podaje cechy położenia geograficznego Polski, biorąc pod uwagę: krainy geograficzne, wielkie jednostki tektoniczne Europy, strefy klimatyczne, roślinne i krajobrazowe, jednostki hydrograficzne, – wyznacza współrzędne geograficzne skrajnych punktów Polski, – oblicza różnicę czasu słonecznego pomiędzy wschodnimi i zachodnimi krańcami Polski, – wymienia korzyści (gospodarcze, polityczne), wynikające z położenia Polski: nad Morzem Bałtyckim, na terytorium wielkiego Nizżu Środkowoeuropejskiego oraz w miejscu przecięcia się ważnych szlaków komunikacyjnych Europy, – przedstawia na podstawie tekstów źródłowych, jak zmieniały się granice polityczne Polski, – prezentuje na mapie 	<ul style="list-style-type: none"> – uzasadnia stwierdzenie, że Polska jest krajem środkowoeuropejskim, – oblicza (w stopniach i kilometrach) rozciągłość równoleżnikową i południkową Polski oraz porównuje te wielkości, – ocenia konsekwencje sporej rozciągłości południkowej i równoleżnikowej naszego kraju, – wymienia zalety i wady położenia Polski w środkowej części Europy, – ocenia walory turystyczne Polski, biorąc pod uwagę różnorodność krajobrazów, – oblicza różnicę kąta padania promieni słonecznych między północnymi i południowymi krańcami Polski, – uzasadnia przyczyny zmian granic politycznych naszego kraju, – wyjaśnia, jak zmieniał się położenie jego miejscowości na zmieniającej się mapie politycznej Europy, – wskazuje różnice pomiędzy granicą naturalną i sztuczną, – wskazuje możliwości

<p>2. Organizacja państwa</p>	<p>1</p>	<p>fizycznej i politycznej przebieg granic państwowych, – odczytuje z mapy nazwy państw sąsiadujących z Polską, – podaje powierzchnię Polski, – określa położenie geograficzne swojej miejscowości, – wyjaśnia na podstawie opisów historycznych, dlaczego Polska zniknęła z mapy Europy, a następnie się na niej pojawiła, – rozumie pojęcia: <i>wody wewnętrzne, morze terytorialne, morska strefa ekonomiczna</i>, – wskazuje zasięg stref, określanych tymi pojęciami, – opisuje przebieg granic państwowych, używając pojęć: <i>granice lądowe, morskie, granica sztuczna i naturalna</i>, – odczytuje dane liczbowe, dotyczące długości granic państwowych; – wyjaśnia pojęcia: <i>godło, republika, parlament</i>, – wymienia i opisuje symbole narodowe Polski (godło, hymn, flagę), – przedstawia na schemacie organizację władzy politycznej państwa polskiego, – określa rolę prezydenta, premiera, sejmu i senatu, – przedstawia zasady trójstopniowego podziału administracyjnego Polski, – opisuje na podstawie schematów organizację władzy politycznej w województwie, powiecie i gminie, – określa cechy położenia geograficznego województw, miast wojewódzkich i</p>	<p>gospodarczego wykorzystania wód terytorialnych i morskiej strefy ekonomicznej na Bałtyku, – analizuje przyczyny tworzenia się różnych stref gospodarczych w pasie wód przybrzeżnych; – wyszukuje informacje o historii hymnu narodowego oraz godła państwowego, – porównuje symbole narodowe Polski z symbolami swojego miasta, – opracowuje trasę wycieczki do miejsca związanego z historią państwa polskiego, np. do muzeum hymnu państwowego, – odróżnia kompetencje władzy ustawodawczej, wykonawczej i sądowniczej, – ocenia znaczenie symboli narodowych w wychowaniu patriotycznym społeczeństwa, – opracowuje historię zmian podziału administracyjnego Polski;</p>
-------------------------------	----------	--	--

3. Budowa geologiczna Polski	1	<p>powiatowych;</p> <p>II. Środowisko przyrodnicze</p> <p>– wyjaśnia pojęcia: <i>geologia, platforma, tarcza krystaliczna, wał, monoklina, niecka, bruzda, orogeneza</i>,</p> <p>– odczytuje z map geologicznych nazwy wielkich jednostek tektonicznych Polski oraz określa ich wiek,</p> <p>– określa położenie geograficzne oraz główne cechy budowy geologicznej platformy wschodnioeuropejskiej i platformy zachodnioeuropejskiej,</p> <p>– interpretuje dane zawarte w tabelach stratygraficznych, np. rodzaje skał, budujących wielkie jednostki tektoniczne,</p> <p>– wymienia okresy powstawania gór;</p>	<p>– porównuje położenie i budowę geologiczną platformy wschodnioeuropejskiej, platformy zachodnioeuropejskiej oraz strefy alpejskich gór fałdowych,</p> <p>– analizuje na podstawie mapy budowę geologiczną wielkich jednostek tektonicznych Polski, zwracając uwagę na występowanie wzniesień i obniżeń oraz strefę zetknięcia się obu jednostek,</p> <p>– wykazuje, jaka jest zależność pomiędzy wiekiem gór a ich współczesną rzeźbą;</p>
4. Przeszłość geologiczna ziem polskich do paleogenu	1	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>transgresja, regresja morza, stratygrafia</i>,</p> <p>– nazywa ery i okresy geologiczne,</p> <p>– opisuje na podstawie tekstów źródłowych najważniejsze wydarzenia geologiczne na ziemiach polskich, zwracając szczególną uwagę na: osadzanie się różnych rodzajów skał; warunki tworzenia się surowców mineralnych (węgla kamiennego, soli kamiennej, siarki, rud miedzi itd.); ruchy górotwórcze (najstarsze, najmłodsze); zmiany klimatu, gatunków roślin i zwierząt; transgresje i regresje morskie;</p>	<p>– analizuje wydarzenia geologiczne na podstawie danych zawartych w tabelach stratygraficznych,</p> <p>– wyjaśnia związek pomiędzy występowaniem surowców mineralnych a wydarzeniami geologicznymi, które doprowadziły do ich powstania,</p> <p>– opisuje warunki tworzenia się określonych skał, np.: granitu, wapieni, piaskowca, marmuru, gnejsu,</p> <p>– interpretuje i ustala chronologię wydarzeń na podstawie analizy dowolnego przekroju geologicznego,</p> <p>– ocenia rolę skamieniałości w stratygrafii,</p> <p>– wyjaśnia wpływ wydarzeń geologicznych zachodzących na ziemiach polskich na współczesną rzeźbę terenu, osadzanie się różnych skał i tworzenie surowców</p>

5. Plejstocen – epoka wielkich zlodowaceń w Polsce	1	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>jeziora rynnowe, wydmy śródlądowe, gołoborza, pradoliny, lessy</i>, – wskazuje terytorialny zasięg zlodowaceń ziem polskich, – podaje cechy charakterystyczne krajobrazu młodo- i staroglacjalnego, – opisuje na podstawie rysunków, zdjęć, obserwacji terenowych, formy polodowcowe występujące na obszarze Polski lub w najbliższej okolicy, – wskazuje na mapie rzeki, które wypełniają pradoliny i najwyższe wzgórza morenowe, – wymienia formy działalności lodowców górskich, np.: doliny U-kształtne, cyrki lodowcowe, doliny zawieszane; 	<ul style="list-style-type: none"> mineralnych itd.; – porównuje cechy krajobrazu młodo- i staroglacjalnego, – podaje przyczyny występowania różnic pomiędzy różnymi typami krajobrazów polodowcowych, – wymienia przyczyny i warunki tworzenia się form polodowcowych (np. jezior rynnowych, pól sandrowych, wzgórz morenowych, pradolin) w najbliższej okolicy, – wyjaśnia genezę form powstałych na przedpolu lądolodu, np. pokryw lessowych, wydm, sandrów itd., – uzasadnia stwierdzenie, że w Tatrach Wysokich występuje rzeźba alpejska, – wykazuje wpływ stale rosnącej ilości zanieczyszczeń na trwałość współczesnej pokrywy lodowej, zmiany klimatu światowego itd.; – analizuje i porównuje z innymi krajami Europy krzywą hipsograficzną Polski, – oblicza, jaki procent powierzchni Polski zajmują niziny, wyżyny, góry, – analizuje, jakie czynniki wpływają na charakter rzeźby terenu na obszarze Polski, – wymienia przyczyny występowania pasów krain, – analizuje korzyści, wynikające z nizinnego ukształtowania powierzchni Polski, – stawia hipotezy dotyczące np. genezy określonych form terenu, zmian zachodzących we współczesnej rzeźbie, – charakteryzuje rzeźbę terenu najbliższej okolicy na podstawie samodzielnie zdobytych informacji, badań
6. Ukształtowanie pionowe powierzchni Polski	1	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia cechy charakterystyczne rzeźby nizinnej, wyżynnej i górskiej, – wskazuje na mapie i nazywa największe niziny, wyżyny i góry Polski, – podaje średnią wysokość Polski, – wymienia formy terenu zajmujące w Polsce największy obszar, – przedstawia na mapie pasy krain oraz obniżenia i kulminacje w obrębie krain geograficznych Polski, – wymienia cechy krajobrazów w obrębie poszczególnych krain geograficznych Polski, – wymienia cechy rzeźby terenu najbliższej okolicy, prezentując np. próbki zebranych skał, zdjęcia; 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje i porównuje z innymi krajami Europy krzywą hipsograficzną Polski, – oblicza, jaki procent powierzchni Polski zajmują niziny, wyżyny, góry, – analizuje, jakie czynniki wpływają na charakter rzeźby terenu na obszarze Polski, – wymienia przyczyny występowania pasów krain, – analizuje korzyści, wynikające z nizinnego ukształtowania powierzchni Polski, – stawia hipotezy dotyczące np. genezy określonych form terenu, zmian zachodzących we współczesnej rzeźbie, – charakteryzuje rzeźbę terenu najbliższej okolicy na podstawie samodzielnie zdobytych informacji, badań

7. Rzeki, jeziora i wody podziemne	1	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>reżim rzeki, przełom rzeki, jeziorność</i>, – wymienia i wskazuje na mapie obszary głównych zlewisk Polski, – wskazuje na mapie obszary należące do różnych zlewisk, – przedstawia na mapie najdłuższe rzeki i ich dorzecza oraz główne działły wód, – charakteryzuje rzekę, określając: jej bieg górny, środkowy i dolny, długość rzeki, powierzchnię dorzecza, wielkość przepływu, zasilanie itd., – podaje przykłady różnych ujść rzecznych, – wymienia elementy doliny rzecznej, – przedstawia charakterystykę wód powierzchniowych najbliższej okolicy, prezentując zebraną dokumentację: fotografie, próbki wody itd., – przedstawia na mapie najdłuższe i najgłębsze jeziora Polski, – podaje główną przyczynę występowania dużej liczby jezior w północnej części Polski, – wymienia i wskazuje na mapie główne typy genetyczne jezior Polski, – określa znaczenie gospodarcze wód podziemnych, – wskazuje na mapie główne obszary występowania w Polsce bagien i mokradł; 	<p>geologicznych i geomorfologicznych,</p> <ul style="list-style-type: none"> – prezentuje wyniki swoich badań i formułuje wnioski; – ustala związek pomiędzy ukształtowaniem powierzchni Polski a układem sieci wód powierzchniowych, – analizuje przyczyny występowania asymetrii dorzeczy głównych rzek Polski, – wyjaśnia, od czego zależy kierunek przepływu większości rzek Polski, – wnioskuje, jakie jest gospodarcze wykorzystanie niskich działów wodnych i jakie czynniki utrudniają żeglugę śródlądową w Polsce, – analizuje przyczyny i skutki występowania powodzi, szczególnie w rejonach górskich, – wyjaśnia, jakie czynniki ukształtowały układ sieci wód powierzchniowych najbliższej okolicy, – porównuje gęstość wód powierzchniowych na obszarach rzeźby młodo- i starogłacialnej, – wyjaśnia genezę różnych typów jezior, – ocenia na podstawie przeprowadzonych badań, jakie jest pochodzenie wybranego jeziora, – wykazuje, jakie jest znaczenie gospodarcze wód podziemnych;
8. Morze Bałtyckie	1	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>transgresja i regresja morza</i>, – określa na podstawie mapy 	<ul style="list-style-type: none"> – rozróżnia typy wybrzeży Bałtyku uwzględniając ich genezę,

- główne cechy położenia geograficznego Morza Bałtyckiego,
- wskazuje na mapie: największe zatoki, półwyspy, wyspy, baseny, głębie, typy wybrzeży, państwa nadbałtyckie itd.,
 - układa chronologicznie wydarzenia geologiczne, które doprowadziły do utworzenia się Morza Bałtyckiego,
 - charakteryzuje cechy fizyczno-geograficzne Morza Bałtyckiego, określając: temperaturę wód (złodzenie), zasolenie, skalę zanieczyszczenia, typy wybrzeży, średnią głębokość, prądy morskie itd.,
 - wymienia główne gałęzie przemysłu oraz usług, które rozwinęły się w pasie nadmorskim,
 - wymienia czynniki lokalizacji portów nadbałtyckich,
 - podaje przykłady działań państw nadbałtyckich w zakresie ekologii;
- udowadnia twierdzenie, że Bałtyk jest morzem śródlądowym i młodym oraz pod wieloma względami nietypowym,
- wyjaśnia, dlaczego woda w Bałtyku ma niskie zasolenie, niską temperaturę i jest bardzo zanieczyszczona,
 - ocenia, jaki wpływ na zanieczyszczenie Bałtyku ma rozwój gospodarki w głębi lądu,
 - przedstawia kolejne fazy tworzenia się Bałtyku,
 - wyjaśnia pochodzenie nazw: Morze Yoldiowe, Ancyłusowe, Litorynowe, Morze Mya,
 - wyjaśnia, dlaczego dwa razy w przeszłości Morze Bałtyckie stawało się jeziorem,
 - przewiduje kierunki zmian ruchów lądotwórczych wybrzeży Bałtyku,
 - ocenia znaczenie gospodarcze Morza Bałtyckiego,
 - ocenia stopień gospodarczego wykorzystania morza (dawniej i współcześnie),
 - szacuje perspektywy dalszego rozwoju gospodarczego rejonów nadmorskich, np. w ramach utworzonych Euroregionów;
 - analizuje przyczyny zróżnicowanego rozmieszczenia gleb strefowych i astrefowych w Polsce,
 - rozpoznaje na podstawie profilu różne rodzaje gleb,
 - ocenia rolę lądolodu skandynawskiego w procesie kształtowania się współczesnej pokrywy glebowej,

9. Gleby

1

- wyjaśnia pojęcia: *gleba*, *rekultywacja*, *żyźność*, *urodzajność gleby*, *gleby strefowe i astrefowe*, *degradacja gleb*, *erozja gleb*,
- opisuje proces tworzenia się gleby oraz wymienia czynniki glebotwórcze,
- wskazuje na mapie miejsca występowania gleb astrefowych i strefowych w Polsce,

10. Pogoda i klimat

1

- odczytuje z diagramów, jaki obszar zajmują poszczególne rodzaje gleb,
- klasyfikuje gleby według różnych kryteriów, głównie żyzności i urodzajności,
- podaje sposoby zwiększania urodzajności gleb,
- wymienia główne czynniki sprzyjające degradacji gleb oraz podaje sposoby ich rekultywacji,
- wymienia rejony i przyczyny występowania w Polsce gleb dobrej jakości oraz gleb silnie zdegradowanych;
- wyjaśnia pojęcia: *pogoda, klimat, składniki klimatu i pogody, izoterma*,
- obserwuje pogodę w najbliższej okolicy w różnych porach roku,
- oblicza średnią temperaturę powietrza, amplitudę temperatur (dobową, roczną),
- opisuje pracę służb meteorologicznych w Polsce,
- wymienia podstawowe przyrządy służące do pomiaru pogody,
- określa strefę klimatyczną i typy klimatu w Polsce,
- wymienia czynniki kształtujące klimat Polski,
- podaje przeważające w ciągu roku kierunki wiatrów,
- przypomina rodzaje wiatrów wiejących w górach i nad morzem,
- podaje na podstawie map główne cechy mas powietrza napływających nad obszar Polski,
- odczytuje informacje z mapy synoptycznej, np. rozkład temperatur, opadów, długość okresu wegetacji roślin,
- podaje wysokość
- podaje różnicę pomiędzy żyznością a urodzajnością gleby,
- wyjaśnia wpływ poszczególnych czynników glebotwórczych na rodzaj gleby oraz jej żyzność,
- ocenia ekologiczne i gospodarcze skutki degradacji gleb,
- nazywa rodzaje gleb w najbliższej okolicy,
- proponuje sposoby ochrony tych gleb przed degradacją,
- wyjaśnia przyczyny zmian wśród naturalnej roślinności w najbliższej okolicy;
- odróżnia pojęcia: *klimat i pogoda*,
- wyjaśnia, na czym polega przejściowość klimatu Polski,
- analizuje wpływ czynników klimatycznych na zróżnicowane występowanie w Polsce różnych elementów pogody, np.: jaki jest wpływ kąta padania promieni słonecznych na rozkład temperatur powietrza; jaki jest wpływ ukształtowania terenu na wielkość opadów w Polsce; dlaczego we wschodniej części Polski są większe roczne amplitudy temperatury powietrza,
- wyjaśnia przyczyny przestrzennego zróżnicowania długości okresu wegetacyjnego roślin w Polsce,
- wskazuje związek pomiędzy kształtowaniem się elementów pogody a kierunkiem i rodzajem napływających nad obszar Polski mas powietrza,
- analizuje schematy tworzenia się wiatrów typu fenowego,
- prognozuje pogodę na

11. Szata roślinna
i świat zwierząt

1

temperatury powietrza,
powyżej której zaczyna się w
Polsce wegetacja roślin,
– charakteryzuje pory roku w
różnych częściach Polski;

– wyjaśnia pojęcia: *lesistość*,
bory, *grądy*, *łęgi*, *olsy*, *gatunki*
endemiczne i reliktowe,
monokultura,
– wymienia strefy roślinne
Polski oraz gatunki roślin,
które można spotkać na
terytorium naszego kraju oraz
gatunki endemiczne i
reliktowe,
– podaje zmiany, które zaszły
w składzie gatunkowym
roślinności naturalnej na
przestrzeni wieków,
– wymienia przykłady
zbiorowisk roślinnych
charakterystycznych dla
różnych rodzajów podłoża,
np. roślinność bagienna, bory
sosnowe na piaskach,
– podaje, jaki procent
powierzchni Polski zajmują
lasy,
– wyjaśnia, jakie jest
znaczenie lasów w przyrodzie
i gospodarczej działalności
człowieka,
– podaje charakterystyczne
gatunki roślin, występujące w
różnych zbiorowiskach
leśnych,
– wskazuje na mapie duże

podstawie analizy map
synoptycznych,
– porównuje cechy klimatu
Polski z innymi krajami
Europy i świata,
– przewiduje tendencje
długofalowe zmian
klimatycznych (w Polsce i na
świecie) oraz wyjaśnia
przyczyny tych zmian,
– na podstawie analizy map,
diagramów i wykresów,
rozróżnia typy klimatu
występujące w różnych
rejonach Polski,
– porównuje klimat
najbliższej okolicy z innymi
rejonami Polski;
– wykazuje zależności
przyczynowo-skutkowe
pomiędzy klimatem, skałą
macierzystą a występowaniem
różnych rodzajów gleb i
roślinności,
– wyjaśnia przyczyny
zróznicowania lesistości w
różnych regionach Polski,
– ocenia stan zdrowotności
polskich lasów,
– porównuje wskaźniki
dotyczące lesistości Polski ze
wskaźnikami innych krajów
Europy,
– wyjaśnia różnicę pomiędzy
borem, grądem i łęgiem,
– wyjaśnia znaczenie
ekologiczne większych
kompleksów leśnych w
naszym kraju i na świecie,
– opisuje lasy w najbliższej
okolicy, uwzględniając m.in.
gatunki roślinności,
zagrożenia ekologiczne,
stopień gospodarczego
wykorzystania,
– opracowuje trasę wycieczki,
np. do większych zbiorowisk
roślinnych w pobliżu szkoły
lub do najbliższego parku
narodowego,

obszary leśne w Polsce,
– podaje główne przyczyny degradacji lasów,
– wymienia formy ochrony przyrody w Polsce,
– wskazuje na mapie parki narodowe, krajobrazowe itd.,
– wskazuje formy ochrony przyrody w najbliższej okolicy,
– wymienia główne gatunki zwierząt, zamieszkujące różne środowiska lądowe i wodne,
– podaje przykłady gospodarczego i ekologicznego znaczenia biosfery,
– wymienia gatunki roślin i zwierząt będące pod ochroną;

III. Demografia

12.
Rozmieszczenie
ludności a
urbanizacja

1

– wyjaśnia pojęcia: *średnia gęstość zaludnienia, urbanizacja, wskaźnik urbanizacji, aglomeracja monocentryczna i policentryczna, funkcje miast*,
– podaje liczbę ludności Polski,
– oblicza średnią gęstość zaludnienia,
– wymienia i pokazuje na mapie województwa o dużej, małej i średniej gęstości zaludnienia,
– wymienia czynniki, od których zależy rozmieszczenie ludności na obszarze danego kraju,
– odczytuje z tabel średni wskaźnik urbanizacji w Polsce,
– opisuje różne funkcje miast,
– wymienia przyczyny i skutki współczesnych procesów urbanizacyjnych,
– wskazuje na mapie przykłady występowania w Polsce aglomeracji mono- i policentrycznych,
– opisuje zalety i wady życia

– odszukuje informacje dotyczące historii ochrony przyrody w Polsce,
– określa nowe zadania w zakresie ochrony przyrody po wstąpieniu naszego kraju do Unii Europejskiej,
– ustala przyczyny zróżnicowanego występowania określonych gatunków zwierząt w Polsce,
– analizuje przyczyny wyginięcia w Polsce wielu gatunków roślin i zwierząt,
– podaje pozytywne przykłady ochrony naturalnych ekosystemów;

– porównuje liczbę ludności oraz średnią gęstość zaludnienia Polski z danymi z innych państw Europy i świata,
– analizuje przyczyny i skutki nierównomiernego rozmieszczenia ludności w naszym kraju,
– oblicza wskaźnik urbanizacji w Polsce i porównuje go ze wskaźnikami krajów Europy i świata,
– analizuje współczesne tendencje powstawania i rozwoju miast (np. deaglomeracja),
– wnioskuje, jakie czynniki doprowadziły do powstania w Polsce aglomeracji mono- i policentrycznych,
– analizuje, dlaczego większość ludności Polski mieszka w miastach,
– prognozuje, jak będą przebiegać procesy urbanizacyjne w Polsce i na świecie w przyszłości;

13. Liczba ludności a przyrost naturalny	1	<p>w środowisku wielkomiejskim;</p> <p>– wyjaśnia pojęcia: <i>demografia, przyrost naturalny, wskaźnik przyrostu naturalnego, wyż demograficzny, niż demograficzny, echo wyżu,</i></p> <p>– odczytuje z wykresów i tabel statystycznych zmiany liczby ludności Polski,</p> <p>– odczytuje i interpretuje wskaźniki przyrostu naturalnego w Polsce i innych krajach,</p> <p>– odczytuje z wykresów i diagramów (piramida wieku) dane liczbowe dotyczące ruchu naturalnego ludności,</p> <p>– wymienia państwa Europy i świata, posiadające ujemne wskaźniki przyrostu naturalnego,</p> <p>– oblicza wskaźnik przyrostu naturalnego dla swojego województwa lub miasta;</p>	<p>– analizuje przyczyny zmian liczby ludności Polski zwłaszcza w XX w.,</p> <p>– porównuje pojęcia: <i>przyrost naturalny, wskaźnik przyrostu naturalnego, przyrost naturalny i przyrost rzeczywisty,</i></p> <p>– oblicza rzeczywisty przyrost ludności po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej,</p> <p>– oblicza wskaźnik przyrostu naturalnego Polski i porównuje go z danymi innych krajów Europy i świata,</p> <p>– ocenia przyczyny zmian wysokości wskaźnika przyrostu naturalnego w Polsce, w Europie i na świecie,</p> <p>– analizuje przyczyny wyzów i niżów demograficznych społeczeństwie polskim,</p> <p>– określa rolę polityki społecznej państwa w kształtowaniu tendencji demograficznych;</p>
14. Wewnętrzne i zewnętrzne migracje ludności	1	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>migracja, migracje wewnętrzne, zewnętrzne, emigrant, imigrant, repatriant, deportacja,</i></p> <p>– podaje przyczyny i kierunki migracji dawniej i dziś (po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej),</p> <p>– wskazuje na mapie świata miejsca większych skupisk ludności polskiego pochodzenia,</p> <p>– wymienia kraje i działy gospodarki, w których zatrudniona jest największa liczba Polaków za granicą,</p> <p>– wymienia pozytywne i negatywne skutki procesów migracyjnych;</p>	<p>– opracowuje (na podstawie wyszukanych informacji) rys historyczny procesów migracyjnych w Polsce, ze szczególnym uwzględnieniem przyczyn przemieszczania się ludności w różnych kierunkach,</p> <p>– odróżnia pojęcia: <i>emigrant (emigracja) i imigrant (imigracja),</i></p> <p>– obserwuje tendencje zmian w ruchu migracyjnym po wstąpieniu Polski do Unii Europejskiej,</p> <p>– analizuje czynniki społeczno-ekonomiczne, które zachęcają Polaków do pracy za granicą,</p> <p>– prognozuje główne kierunki</p>

15. Struktura wieku i płci	1	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>współczynnik feminizacji, wiek przedprodukcyjny, produkcyjny i poprodukcyjny</i>, – odczytuje dane z piramidy wieku oraz interpretuje jej kształt, – wymienia przyczyny starzenia się społeczeństwa polskiego, – podaje przyczyny spadku liczby kobiet mieszkających na polskiej wsi, – wymienia zagrożenia i problemy związane ze zjawiskiem starzenia się społeczeństwa oraz z emigracją zarobkową ludności, – odczytuje na podstawie wykresów i diagramów dane liczbowe dotyczące np. liczby ludności w wieku produkcyjnym i nieprodukcyjnym; wykształcenia ludności; liczby ludności mieszkającej na wsi i w mieście; 	<p>migracji Polaków w przyszłości,</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia skutki (ekonomiczne, społeczne) wzmożonej emigracji zarobkowej Polaków, – ocenia rolę państwa w kształtowaniu polityki ludnościowej ze szczególnym uwzględnieniem zagadnień dotyczących migracji. – analizuje przyczyny występowania w Polsce różnych zjawisk demograficznych, np. zmniejszającej się liczby narodzin; nadwyżki liczby kobiet nad mężczyznami w starszych grupach wiekowych, – oblicza na podstawie piramidy wieku współczynnik feminizacji oraz uzasadnia jego zmienność dla różnych grup wiekowych, – uzasadnia przyczyny występowania nierówności w kształcie piramidy wieku, – prognozuje zmiany w strukturze demograficznej Polski w latach następnych i ich skutki (społeczne, ekonomiczne), – porównuje tendencje demograficzne w Polsce z innymi krajami świata, – udowadnia twierdzenie, że ludność Polski należy do społeczeństw starzejących się, – ocenia, jak będzie zmieniała się liczba ludności w wieku produkcyjnym i jakie to przyniesie problemy, – oblicza tzw. współczynnik obciążenia demograficznego dla ludności Polski;
16. Struktura zatrudnienia ludności i bezrobocie w	1	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>struktura zatrudnienia, ludność aktywna zawodowo, ludność bierna zawodowo, stopa bezrobocia</i>, 	<ul style="list-style-type: none"> – analizuje przyczyny zmian w strukturze zatrudnienia w Polsce, – wnioskuje, jakie były

Polsce

- interpretuje diagramy obrazujące strukturę zatrudnienia w Polsce,
- odczytuje dane dotyczące struktury zatrudnienia (obecnie i dawniej) w Polsce i w innych krajach,
- odczytuje wskaźniki obrazujące skalę bezrobocia w Polsce,
- wymienia czynniki mające wpływ na stopę bezrobocia,
- odczytuje z wykresów tendencje zmian w strukturze wykształcenia w Polsce,
- wymienia województwa (rejony) w Polsce szczególnie zagrożone bezrobociem,
- określa na podstawie diagramów, w jakich sektorach usługowych zatrudniona jest największa liczba pracowników,
- ocenia, jakie umiejętności należy posiadać, aby w przyszłości łatwo znaleźć pracę;

przyczyny występowania bezrobocia dawniej, a jakie są obecnie,

- ocenia szanse zatrudnienia ludności w zależności od wieku, płci, wykształcenia, miejsca zamieszkania (miasto, wieś),
- ocenia, dlaczego zwiększa się zatrudnienie w sektorze usług, a maleje odsetek ludności pracującej w rolnictwie,
- uzasadnia, jaki wpływ na gospodarkę naszego kraju mają zmiany w strukturze zatrudnienia,
- porównuje z innymi krajami świata tendencje i przyczyny zmian w strukturze zatrudnienia w Polsce,
- proponuje własne pomysły dotyczące rozwiązania (zmniejszenia) problemu bezrobocia;

17. Mniejszości narodowe i etniczne w Polsce

1

- wyjaśnia pojęcia: *mniejszość narodowa*, *grupa etniczna*, *kraj jednolity narodowościowo*, *kraj wielonarodowościowy*,
- określa na podstawie wykresów i diagramów, jaki był skład narodowościowy ludności Polski przed II wojną światową, a jaki jest obecnie,
- podaje odsetek ludności obcego pochodzenia mieszkający w Polsce,
- wskazuje na mapie miejsca zamieszkania mniejszości narodowych,
- opisuje na podstawie różnych źródeł informacji, historię i kulturę (tradycje, religię i zwyczaje) mniejszości zamieszkującej najbliższy region;

- śledzi zmiany w strukturze narodowościowej ludności Polski, które dokonały się po II wojnie światowej, oraz podaje przyczyny tych zmian,
- uzasadnia lokalizację skupisk mniejszości narodowych i grup etnicznych w określonych rejonach Polski,
- uzasadnia twierdzenie, że Polska jest krajem jednolitym narodowościowo,
- przewiduje tendencje zmian w składzie narodowościowym ludności Polski w związku z przynależnością naszego kraju do Unii Europejskiej, wzmożoną migracją zarobkową, rozwojem komunikacji itd.,
- opracowuje i przedstawia, jakie problemy mogą

18. Czynniki rozwoju polskiego rolnictwa

1

IV. Rolnictwo

– wyjaśnia pojęcia: *okres wegetacyjny roślin, podział bonitacyjny gleb, retencja, erozja gleby, tarasy, kultura rolna, zaplecze techniczne dla rolnictwa*,
– wymienia trzy główne sektory gospodarki narodowej,
– wymienia przyrodnicze i pozaprzyrodnicze czynniki rozwoju rolnictwa,
– odczytuje z mapy, jaka jest długość okresu wegetacyjnego roślin w różnych rejonach Polski,
– wymienia cechy klimatu Polski, niesprzyjające działalności rolniczej,
– prezentuje na mapie obszary o zbyt dużej wilgotności podłoża (podmokłe, bagienne),
– wskazuje na mapie obszary występowania różnych rodzajów gleb w Polsce,
– odczytuje z tabel, jakie rodzaje gleb należą do najwyższych i najniższych klas bonitacyjnych,
– podaje przyczyny i skutki erozji gleb,
– wymienia czynniki sprzyjające erozji gleb oraz sposoby zapobiegania temu niebezpiecznemu zjawisku,
– wskazuje na mapie rejony, na których gleby są

wyniknąć z braku tolerancji dla mniejszości narodowych na przykładzie wybranego państwa lub regionu świata,
– wnioskuje, jakie były przyczyny powstawania większych skupisk Polonii w określonych miejscach świata, np. na wschodnim wybrzeżu Stanów Zjednoczonych lub w Rosji;

– ocenia wpływ czynników przyrodniczych i pozaprzyrodniczych na rodzaj, wielkość i jakość produkcji rolniczej, sposoby gospodarowania na wsi itd., zwracając uwagę na: przyczyny zróżnicowania długości okresu wegetacyjnego roślin w różnych rejonach Polski, rolę i warunki utrzymania właściwej wilgotności gleb, wielkość obszarów zajętych przez najlepsze rodzaje gleb, przewagę obszarów nizinnych w ukształtowaniu powierzchni Polski,
– wyjaśnia, dlaczego erozja gleb jest niekorzystna dla rolnictwa i całej gospodarki,
– ocenia, dlaczego duże obszarowo gospodarstwa rolne są bardziej opłacalne,
– próbuje ustalić, co jest przyczyną dużego rozdrobnienia gospodarstw rolnych w Polsce oraz dlaczego w rolnictwie zatrudniona jest stosunkowo duża liczba pracowników,
– ocenia i porównuje z innymi krajami Europy, jakie jest zaplecze techniczne polskich gospodarstw oraz poziom usług działających na rzecz rolnictwa,
– podsumowuje przyrodnicze

19. Uprawa roślin
w Polsce

1

- szczególnie zagrożone erozją,
- analizuje diagramy obrazujące strukturę wielkości gospodarstw rolnych oraz strukturę własności ziemi,
- podaje, jaką pozycję w świecie zajmuje polskie rolnictwo pod względem posiadania nowoczesnych maszyn, stosowania nawozów sztucznych, środków ochrony roślin itd.,
- wymienia i wyjaśnia, jakie funkcje spełnia rolnictwo,
- wymienia gałęzie usług działające na rzecz rolnictwa;
- wyjaśnia pojęcia: *struktura użytkowania ziemi, użytki rolne, grunty orne, użytki zielone, nieużytki, rośliny przemysłowe, towarowość, specjalizacja produkcji, pastewne, oleiste, strączkowe, biopaliwo*,
- podaje powierzchnię zajmowaną przez użytki rolne w Polsce i porównuje ją z danymi z innych krajów Europy i świata,
- odczytuje z diagramów dane obrazujące strukturę użytkowania gruntów ornych i strukturę upraw,
- wskazuje na mapie główne obszary upraw (roślin zbożowych, owoców i warzyw itd.),
- określa, jakie wymagania (glebowe, klimatyczne, pielęgnacyjne) mają główne uprawy,
- podaje przykłady gospodarczego wykorzystania głównych roślin uprawnych w Polsce,
- wskazuje związek pomiędzy bliskością rynków zbytu a intensywną uprawą owoców i warzyw,
- odczytuje z wykresów i i pozaprzyrodnicze czynniki rozwoju rolnictwa, podając propozycje własnych rozwiązań wielu problemów nurtujących ten dział gospodarki narodowej,
- ocenia rolę Unii Europejskiej w zakresie udzielania pomocy polskiemu rolnictwu,
- prognozuje perspektywy rozwoju polskiego rolnictwa (np. rolnictwo ekologiczne);
- omawia przyczyny przestrzennego zróżnicowania wielkości gruntów ornych w Polsce,
- analizuje czynniki wpływające na strukturę użytkowania gruntów ornych i strukturę upraw oraz śledzi tendencje zmian w kształtowaniu się tych wskaźników,
- analizuje przyczyny przestrzennego zróżnicowania wysokości plonów głównych upraw,
- udowadnia tezę, że Polska jest ważnym producentem rolniczym w Europie i na świecie,
- proponuje własne rozwiązania dotyczące: zmniejszenia liczby osób zatrudnionych w rolnictwie; zwiększenia wielkości gospodarstw; zwiększenia wysokości plonów z hektara (jednak nie kosztem pogorszenia jakości produktów),
- wykazuje różnice pomiędzy terminami: *plony* i *zbiory*,
- uzasadnia, dlaczego warto stosować w gospodarce biopaliwa,

		<p>tabel, jakie jest miejsce naszego kraju w produkcji rolniczej Europy i świata,</p> <ul style="list-style-type: none"> – wymienia główne polskie uprawy, – wyszukuje i porównuje z innymi krajami wysokość polskich plonów; 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia poziom polskiego rolnictwa, biorąc pod uwagę następujące elementy: towarowość produkcji, poziom zaplecza technicznego, specjalizację produkcji itd., – proponuje własne rozwiązania zwiększenia wydajności polskiego rolnictwa, – analizuje zyski i ograniczenia polskiego rolnictwa po wstąpieniu naszego kraju do Unii Europejskiej;
20. Hodowla zwierząt	1	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia główne zwierzęta hodowane w Polsce, – wymienia artykuły pochodzenia zwierzęcego, przeznaczone do bezpośredniego spożycia oraz do dalszego przetwarzania, – wymienia gałęzie przemysłu wykorzystujące surowce pochodzenia zwierzęcego, – wskazuje na mapie Polski rejony specjalizujące się w hodowli bydła, trzody chlewnej, owiec itd., – odczytuje z wykresów dane określające wielkość produkcji hodowlanej w Polsce i porównać je z danymi innych krajów Europy i świata; 	<ul style="list-style-type: none"> – wskazuje wzajemne powiązania pomiędzy produkcją roślin a chowem zwierząt, – wyjaśnia, od czego zależy wielkość chowu zwierząt i jego specjalizacja, – analizuje tendencje zmian w strukturze gatunkowej chowu zwierząt, – wyjaśnia, na czym polega zwiększenie wydajności produkcji hodowlanej, – opracowuje wybrane zagadnienia, dotyczące specjalizacji produkcji hodowlanej;
21. Rybactwo i rybołówstwo	1	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>gospodarka morska, polska strefa ekonomiczna na Bałtyku, rybactwo, rybołówstwo, limity połowowe</i>, – podaje, czym zajmuje się rybołówstwo i rybactwo, – wymienia główne działy rybołówstwa, – wymienia korzyści gospodarcze wynikające z posiadania przez Polskę dostępu do morza, 	<ul style="list-style-type: none"> – rozróżnia pojęcia: <i>rybołówstwo dalekomorskie i rybołówstwo śródlądowe</i>, – analizuje przyczyny spadku połowów dalekomorskich w Polsce i na świecie, – analizuje problemy (ograniczenia) i szanse dalszego rozwoju polskiego rybołówstwa po wejściu do Unii Europejskiej, – prognozuje, jakie będą szanse dalszego rozwoju rybołówstwa w Polsce i na

- podaje zakres działalności gospodarki morskiej,
- wskazuje na mapie największe porty rybołówstwa przybrzeżnego i dalekomorskiego,
- wymienia najczęściej poławiane gatunki ryb bałtyckich i słodkowodnych,
- przedstawia dane liczbowe dotyczące: wielkości połowów morskich i śródlądowych, wielkości floty rybackiej, wskaźników wielkości spożycia ryb (w Polsce i na świecie),
- podaje przyczyny małego spożycia ryb w Polsce,
- wskazuje na mapie zasięg występowania oraz przykłady gospodarczego wykorzystania polskiej strefy ekonomicznej na Bałtyku;

świecie,
 – wyjaśnia różnice pomiędzy pojęciami: *strefa ekonomiczna* i *wody terytorialne na Bałtyku*;

22. Podział polskiego przemysłu

1

V. Przemysł

- wyjaśnia pojęcia: *przemysł*, *rzemiosło*, *środki konsumpcji*, *środki produkcji*,
- wymienia trzy podstawowe funkcje przemysłu,
- podaje przykłady działań w zakresie produkcji, dotyczące zwiększenia liczby miejsc pracy, polepszenia jakości życia, zmiany krajobrazu,
- dzieli przemysł ze względu na różne kryteria, np. na rodzaj produkcji,
- klasyfikuje gałęzie przemysłu przetwórczego i wydobywczego,
- przyporządkowuje przykładowe dobra materialne, (np.: koparkę, żywność, maszynę tkacką, lodówkę) do środków konsumpcji lub do środków produkcji,
- określa rodzaj produkcji w górnictwie, przetwórstwie przemysłowym oraz w dziale

– opracowuje temat: „Historia rozwoju przemysłu w Polsce i na świecie”, zwracając szczególną uwagę na różnicę pomiędzy rzemiosłem a produkcją przemysłową,
 – wyjaśnia, czym różnią się trzy podstawowe funkcje przemysłu,
 – określa zakres pojęć: *przemysł wydobywczy* i *przetwórczy*,
 – opisać podział przemysłu stosowany w krajach Unii Europejskiej,
 – przyporządkowuje różne formy działalności przemysłowej do trzech sekcji: górnictwa, przetwórstwa przemysłowego oraz wytwarzania i zaopatrywania w energię elektryczną, gaz i wodę,
 – ocenia, jakie jest znaczenie rozwoju przemysłu dla gospodarki narodowej;

23. Zarys rozwoju przemysłu w Polsce	1	<p>zaopatrzenia w energię elektryczną, gaz i wodę;</p> <p>– opisuje (według tekstu źródłowego) historię przemysłu w Polsce, zwracając szczególną uwagę na: czynniki lokalizacji najstarszych ośrodków przemysłowych w Polsce, zróżnicowanie poziomu rozwoju przemysłu w poszczególnych zaborach, zniszczenie przemysłu w czasie I i II wojny światowej, czynniki lokalizacji i zakres produkcji COP-u, powstanie portu gdyńskiego, socjalistyczne metody gospodarowania, największe inwestycje przemysłowe okresu gospodarki socjalistycznej, trudności gospodarcze polskiego przemysłu w latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XX w., rodzaj i znaczenie reform wprowadzanych w latach dziewięćdziesiątych – restrukturyzacja;</p>	<p>– analizuje czynniki lokalizacji najstarszych okręgów przemysłowych w Europie i w Polsce,</p> <p>– ocenia wpływ czasów rozbiorów i wojen światowych na dzisiejszy poziom przemysłu,</p> <p>– samodzielnie opracowuje czynniki lokalizacji i historię rozwoju portu gdyńskiego,</p> <p>– ocenia społeczne i gospodarcze skutki rozwijania głównie przemysłu środków produkcji w okresie funkcjonowania gospodarki socjalistycznej,</p> <p>– wyjaśnia, dlaczego, pomimo rosnących nakładów na inwestycje, udział przemysłu w tworzeniu PKB począwszy od lat siedemdziesiątych ubiegłego stulecia stale malał,</p> <p>– ocenia zakres zmian po wprowadzeniu w Polsce gospodarki rynkowej, prywatyzacji itd., wskazując na możliwości i konieczność dalszych reform gospodarczych,</p> <p>– ocenia ekonomiczno-społeczne skutki reform wprowadzanych po 1989 roku,</p> <p>– porównuje socjalistyczne i kapitalistyczne sposoby rozwijania produkcji przemysłowej,</p> <p>– analizuje ekonomiczne i społeczne skutki restrukturyzacji polskiego przemysłu po 1989 roku;</p> <p>– odróżnia specyfikę pracy w kopalniach głębinowych, odkrywkowych i otworowych,</p> <p>– opracowuje wybrane zagadnienie dotyczące procesu restrukturyzacji</p>
24. Górnictwo	1	<p>– wymienia i wskazuje na mapie główne surowce mineralne Polski,</p> <p>– wymienia sposoby wykorzystania tych surowców w gospodarce,</p>	<p>– odróżnia specyfikę pracy w kopalniach głębinowych, odkrywkowych i otworowych,</p> <p>– opracowuje wybrane zagadnienie dotyczące procesu restrukturyzacji</p>

25. Przetwórstwo przemysłowe	2	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia surowce mineralne Polski, będące przedmiotem handlu zagranicznego, – dzieli surowce mineralne na odnawialne i nieodnawialne oraz na energetyczne, metaliczne, chemiczne i skalne, – podaje główne kierunki eksportu i importu najważniejszych surowców mineralnych, – opisuje (na podstawie tekstu źródłowego), w jaki sposób eksploatowano i przetwarzano pierwsze złoża ropy naftowej, odkryte na Podkarpaciu; – wyjaśnia pojęcia: <i>hutnictwo żelaza, hutnictwo metali nieżelaznych</i>, – opisuje początki hutnictwa żelaza w Polsce, – wymienia przykłady wyrobów tego przemysłu i ich zastosowanie, – wymienia czynniki lokalizacji hut żelaza dawniej i dziś, – odczytuje z wykresów dane dotyczące wielkości produkcji wyrobów hutniczych pod koniec XX wieku i obecnie, 	<p>polskiego górnictwa węglowego,</p> <ul style="list-style-type: none"> – ocenia, jakie są złoża węgla kamiennego w Polsce oraz podaje przyczyny spadku wydobycia tego surowca, – wyjaśnia, dlaczego elektrownie i inne energochłonne zakłady przemysłowe lokalizuje się w pobliżu złóż węgla brunatnego, – ocenia, dlaczego eksploatacja niektórych surowców (rud żelaza, cyny, fosforytów) jest w Polsce nieopłacalna, – udowadnia słuszność twierdzenia, że Polska jest krajem zasobnym w surowce mineralne, – prognozuje, jakie będzie zapotrzebowanie na surowce mineralne w przyszłości, – ocenia, jakie będą ograniczenia (ekonomiczne, ekologiczne) w eksploatacji różnych surowców mineralnych, – wymienia i lokalizuje surowce mineralne w najbliższej okolicy oraz ocenia sposób ich gospodarczego wykorzystania; – uzasadnia, dlaczego produkcja wyrobów hutniczych w Polsce spadła o połowę w porównaniu z latami osiemdziesiątymi ubiegłego stulecia, – ocenia, jakie zagrożenia ekologiczne niesie ze sobą hutnictwo żelaza, – uzasadnia, dlaczego zmniejszyła się produkcja przemysłu metalurgicznego w Polsce w porównaniu z okresem gospodarki socjalistycznej,
------------------------------	---	--	--

- wskazuje na mapie największe zakłady przemysłu metalurgicznego,
- wymienia surowce dla hutnictwa metali nieżelaznych, czynniki lokalizacji tego przemysłu oraz największe huty,
- rozumieć pojęcie: *przemysł precyzyjny*,
- wymienia wyroby przemysłu elektromaszynowego,
- podaje czynniki lokalizacji oraz główne gałęzie tego przemysłu,
- wskazuje na mapie największe zakłady przemysłu maszynowego, elektronicznego, elektrotechnicznego i precyzyjnego,
- wymienia gałęzie przemysłu elektromaszynowego, które rozwijają się we współpracy z inwestorami zagranicznymi,
- odczytuje z wykresów dane dotyczące wielkości produkcji wyrobów przemysłu elektromaszynowego,
- rozumie pojęcia: *koszty produkcji, ośrodek przemysłu, kombinat, utylizacja odpadów*,
- wymienia wyroby przemysłu chemicznego i drzewno-papierniczego i surowce dla tych gałęzi przemysłu,
- wskazuje na mapie największe ośrodki produkcji: nawozów sztucznych, kwasu siarkowego, sody, tworzyw sztucznych, włókien syntetycznych, opon samochodowych, lekarstw, kosmetyków itd.,
- wymienia przyczyny szybkiego rozwoju przemysłu celulozowo-papierniczego i meblarskiego w Polsce,
- opracowuje temat: „Czynniki lokalizacji jedynej w Polsce huty aluminium w Koninie (Malińcu)”,
- uzasadna, dlaczego poziom rozwoju przemysłu elektromaszynowego jest jednym ze wskaźników rozwoju gospodarczego państwa,
- ocenia poziom polskiego przemysłu elektronicznego, elektrotechnicznego i precyzyjnego, porównując uzyskane dane z informacjami dotyczącymi innych krajów świata,
- wskazuje problemy i perspektywy rozwoju polskiego przemysłu elektromaszynowego,
- ocenia perspektywy rozwoju przemysłu środków transportu,
- charakteryzuje działalność zakładu przemysłu elektromaszynowego położonego w najbliższej okolicy,
- śledzi zmiany w strukturze produkcji przemysłu chemicznego w ostatnich dziesięcioleciach,
- wyjaśnia czynniki lokalizacji zakładów rafineryjno-petrochemicznych,
- ocenia, dlaczego przemysł chemiczny i drzewno-papierniczy jest szczególnie uciążliwy dla środowiska,
- opracowuje wybrane zagadnienia związane z utylizacją odpadów przemysłu chemicznego i drzewno-papierniczego,
- charakteryzuje kolejne etapy rozwoju przemysłu włókienniczego i odzieżowego w Polsce,

26. Przemysł energetyczny

1

- wyjaśnia pojęcie: *przemysł lekki*,
 - wymienia wyroby przemysłu włókienniczego, odzieżowego, spożywczego i mineralnego,
 - podaje surowce dla tych gałęzi przemysłu,
 - podaje czynniki lokalizacji zakładów produkujących tkaniny i odzież,
 - wymienia wyroby będące specjalnością polskiego przemysłu włókienniczego i odzieżowego,
 - wyjaśnia pojęcie: *przemysł mineralny*,
 - uzasadnia, dlaczego przemysł mineralny rozwinął się głównie w południowej części Polski;
- ocenia kondycję gospodarczą oraz perspektywy dalszego rozwoju tych gałęzi przemysłu,
 - analizuje, jakie są sposoby obniżania kosztów produkcji w przemyśle, np. odzieżowym,
 - wyjaśnia, dlaczego import z Chin jest niekorzystny dla firm włókienniczych i odzieżowych w Polsce,
 - wskazuje, jakie gałęzie przemysłu spożywczego koncentrują się tylko w kilku ośrodkach, a jakie mają swoje zakłady w całej Polsce,
 - ocenia szanse i ograniczenia produkcji wyrobów przemysłu spożywczego w związku z koniecznością przestrzegania norm unijnych,
 - opracowuje samodzielnie temat: „Tradycje i perspektywy rozwoju produkcji polskiej porcelany i fajansu”;
 - wnioskuje, dlaczego struktura produkcji energii jest w Polsce niekorzystna,
 - proponuje sposoby wykorzystania niekonwencjonalnych źródeł energii (w Polsce, w najbliższej okolicy),
 - ocenia ekologiczne skutki stosowania różnych surowców energetycznych w przemyśle,
 - wyjaśnia, dlaczego Polska gospodarka jest energochłonna, podaje przyczyny tego zjawiska oraz proponuje sposoby poprawy sytuacji,
 - opracowuje zagadnienie: „Czy poparłbym projekt budowy elektrowni atomowej w Polsce? (Jeśli tak, to wskaż

największe elektrownie (cieplne, wodne) oraz określa ich bazę surowcową,
– podaje największych konsumentów energii w gospodarce,
– wymienia państwa Europy, które korzystają w dużym stopniu z niekonwencjonalnych źródeł energii: atomowej, wiatrowej, geotermalnej itd.;

VI. Usługi

27. Transport i łączność

1

– wyjaśnia pojęcia: *usługi, transport i łączność, transport przesyłowy, wskaźnik PKB, infrastruktura, gęstość sieci komunikacyjnej, węzeł komunikacyjny, tranzyt*,
– wymienia rodzaje usług i rodzaje transportu,
– opisuje funkcjonowanie poszczególnych rodzajów transportu uwzględniając m.in.: zalety i wady poszczególnych rodzajów transportu, ograniczenia związane z warunkami środowiska naturalnego, przewożone towary, aktualny stan infrastruktury technicznej (gęstość sieci komunikacyjnej), najważniejsze szlaki komunikacji krajowej i zagranicznej, przejścia graniczne, węzły komunikacyjne, wielkość przewozów, znaczenie dla gospodarki, uciążliwość dla środowiska,
– charakteryzuje łączność,
– podaje, czym się zajmuje łączność przewodowa i bezprzewodowa,
– określa rolę, jaką odgrywa we współczesnym świecie szybkość przepływu informacji,
– wymienia firmy usługowe

miejsce lokalizacji).
Uzasadnij swój pogląd”,
– przedstawia, korzystając z informacji prasowych oraz Internetu, problemy polskiego przemysłu energetycznego (konieczność wykorzystania różnych źródeł energii, bezpieczeństwo energetyczne a budowa rurociągu bałtyckiego itd.);

– wyjaśnia, dlaczego w krajach rozwiniętych gospodarczo stale zwiększa się rola usług,
– analizuje, dlaczego usługi wpływają w dużym stopniu na wysokość PKB,
– opracowuje samodzielnie zagadnienia dotyczące perspektyw rozwoju poszczególnych rodzajów transportu, biorąc pod uwagę specyfikę ich funkcjonowania,
– ocenia stan techniczny polskich szlaków komunikacyjnych,
– wyjaśnia, jakie korzyści wynikają z faktu, że Polska jest krajem tranzytowym,
– uzasadnia, dlaczego rośnie rola łączności bezprzewodowej (głównie Internetu i telefonii komórkowej),
– podaje przykłady działań państw unijnych, prowadzące do zmniejszenia uciążliwości komunikacji dla środowiska naturalnego,
– opisuje specyfikę działalności (perspektywy rozwoju) firm usługowych znajdujących się w najbliższej okolicy,
– prognozuje, jakie rodzaje transportu będą się intensywnie rozwijać, a rola

28. Handel zagraniczny	1	<p>działające w najbliższej okolicy;</p> <p>– wyjaśnia pojęcia: <i>handel zagraniczny, eksport, import, bilans (saldo) handlu zagranicznego (ujemny, dodatni), produkty wysoko przetworzone</i>,</p> <p>– wymienia głównych partnerów handlowych oraz strukturę towarową polskiego handlu zagranicznego,</p> <p>– wymienia główne organizacje gospodarcze, do których należy Polska,</p> <p>– odczytuje z tabel, skalę obrotów w polskim handlu zagranicznym oraz śledzi tendencje zmian;</p>	<p>których będzie się zmniejszać;</p> <p>– porównuje saldo handlu zagranicznego Polski z saldem innych krajów Europy i świata,</p> <p>– śledzi historię zmian w kierunkach wymiany handlowej w ostatnich dziesięcioleciach,</p> <p>– oszacować, jakie perspektywy wymiany międzynarodowej otworzyły się przed Polską po wstąpieniu do Unii Europejskiej,</p> <p>– analizuje, jakie są perspektywy (lub ograniczenia) wymiany handlowej z pozostałymi krajami świata (Rosją, Chinami, Stanami Zjednoczonymi itd.),</p> <p>– śledzi udział wyrobów poszczególnych gałęzi przemysłu w strukturze towarowej polskiego handlu zagranicznego;</p>
29. Turystyka	1	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>turystyka, turystyka kwalifikowana, infrastruktura turystyczna</i>,</p> <p>– wymienia czynniki rozwoju turystyki krajowej i zagranicznej,</p> <p>– podaje przykłady atrakcji turystycznych Polski oraz wskazuje na mapie miejsca, które warto zwiedzić,</p> <p>– odczytuje z wykresów i tabel dane określające zyski finansowe, natężenie i kierunki ruchu turystycznego oraz porównać je z danymi z innych krajów świata,</p> <p>– przedstawia walory turystyczne swojej miejscowości i okolicy;</p>	<p>– analizuje, jakie funkcje (społeczne, ekonomiczne) spełnia turystyka,</p> <p>– ocenia atrakcyjność turystyczną Polski,</p> <p>– wnioskuje, dlaczego infrastruktura turystyczna jest nierównomiernie rozmieszczona w Polsce,</p> <p>– wyjaśnia, jakie były główne cele podróżowania dawniej, a jakie są dziś,</p> <p>– samodzielnie opracowuje przewodnik lub trasę wycieczki, prezentując walory turystyczno-krajoznawcze swojego regionu (lub określonego miejsca);</p>
30. Obecny stan polskiej	1	<p>VII. Rozwój gospodarczy</p> <p>– wyjaśnia pojęcia: <i>gospodarka rynkowa</i>,</p>	<p>– analizuje przyczyny wzrostu PKB w Polsce począwszy od</p>

gospodarki

restrukturyzacja, prywatyzacja, okręg przemysłowy, ośrodek przemysłu,

– opisuje (na podstawie tekstów źródłowych) proces wdrażania reform gospodarczych w Polsce po 1990 roku,
– odczytuje z wykresów i tabel wskaźniki PKB określające rozwój gospodarczy Polski pod koniec XX wieku,
– podaje, jaką funkcję w tworzeniu PKB pełnią główne działy gospodarki narodowej,
– wskazuje na mapie stare i nowe okręgi przemysłowe,
– określa czynniki lokalizacji największych okręgów przemysłowych Polski;
– wyjaśnia pojęcia: *infrastruktura, współpraca transgraniczna, euroregiony,*
– określa zróżnicowanie przestrzenne poziomu gospodarczego w Polsce,
– podaje przyczyny tych dysproporcji biorąc pod uwagę: czynniki historyczne, warunki środowiska naturalnego, procesy urbanizacyjne, zaludnienie, infrastrukturę,
– określa, na czym polega proces wyrównywania dysproporcji gospodarczych w różnych regionach Polski,
– klasyfikuje województwa według wskaźników określających poziom ich rozwoju gospodarczego,
– opisuje, na czym polega współpraca transgraniczna,
– określa zasięg terytorialny euroregionów;

lat dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia,
– porównuje dynamikę wzrostu gospodarczego Polski z innymi krajami Europy i świata,
– przewiduje, które działy gospodarki narodowej będą miały coraz większy udział w tworzeniu PKB w przyszłości,
– wyjaśnia przyczyny zróżnicowania poziomu rozwoju przemysłu w różnych rejonach kraju,
– porównuje czynniki lokalizacji starych i nowych okręgów przemysłowych,
– analizuje korzyści i zagrożenia wynikające z koncentracji przemysłu i usług w okręgach przemysłowych;
– ocenia rolę państwa i Unii Europejskiej w wyrównywaniu dysproporcji gospodarczych,
– proponuje własne pomysły na zmniejszanie różnic w rozwoju gospodarczym różnych regionów Polski,
– samodzielnie opracowuje zagadnienia dotyczące np. korzyści wynikających z dalszej współpracy transgranicznej w ramach Euroregionów lub wymienia i określa perspektywy rozwoju nowych inwestycji, powstałych w najbliższej okolicy w ostatnim dziesięcioleciu;

31.
Zróżnicowanie poziomu gospodarczego

1

VIII. Zanieczyszczenie środowiska przyrodniczego

32. Wpływ gospodarki na

1

– wyjaśnia pojęcia: *choroby cywilizacyjne, obszary*

– ocenia zmiany w środowisku naturalnym

zanieczyszczenie
środowiska

ekologicznego zagrożenia, kwaśne deszcze, rozwój zrównoważony, ekorozwój,
– wymienia źródła zanieczyszczeń,
– podaje przykłady gospodarczej działalności człowieka, które mają szczególny wpływ na zanieczyszczenie atmosfery, hydrosfery, pedosfery, biosfery,
– wskazuje na mapie Polski rejony najsilniej i najslabiej zdegradowane,
– wskazuje na mapie kierunki przemieszczania się zanieczyszczeń mających swoje źródła poza granicami naszego kraju,
– podaje dane liczbowe określające poziom zanieczyszczeń związkami siarki, azotu, dwutlenku węgla w Polsce i na świecie,
– podaje przykłady działań, mających na celu zmniejszenie ilości tych zanieczyszczeń,
– wskazuje na mapie Polski wody według ich stanu czystości;

33. Ochrona
środowiska w
Polsce

1

– wyjaśnia pojęcia: *parki narodowe, parki krajobrazowe, rezerваты przyrody, obszary chronionego krajobrazu, pomniki przyrody, użytki ekologiczne,*
– wymienia akty prawa polskiego i międzynarodowego dotyczące ochrony przyrody,
– wymienia formy ochrony przyrody w Polsce,
– odczytuje z wykresów i tabel, jaka jest powierzchnia parków narodowych, parków krajobrazowych i rezerwatów przyrody w Polsce i porównać

wywołane dużą koncentracją dwutlenku siarki, tlenków azotu, pyłów,
– wyjaśnia, w jaki sposób dochodzi do powstania kwaśnych deszczy,
– porównuje z innymi krajami Europy stan środowiska w Polsce,
– opracowuje na podstawie wyszukanych informacji, jakie skutki w środowisku wywołuje górnictwo głębinowe i odkrywkowe,
– uzasadnia, dlaczego nie eksploatuje się wielu surowców mineralnych, pomimo dużych złóż,
– ocenia stopień oraz przyczyny zanieczyszczenia wód w Polsce,
– wyjaśnia, na czym polega rozwój zrównoważony,
– wskazuje w swojej miejscowości i proponuje sposoby ochrony środowiska naturalnego;

– opracowuje w zarysie historię ochrony przyrody w Polsce, podkreślając walory krajobrazowe najstarszego parku narodowego,
– porównuje walory krajobrazowe polskich parków narodowych, podkreślając ich osobliwości,
– podsumowuje sposoby skutecznej ochrony przyrody,
– analizuje, jakie nowe możliwości w zakresie ochrony przyrody pojawiły się w Polsce w związku z przystąpieniem naszego kraju do Unii Europejskiej,
– próbuje dokonać oceny

te dane z informacjami dotyczącymi innych krajów Europy i świata,
– wskazuje na mapie parki narodowe, opisując na podstawie tekstów źródłowych ich walory przyrodnicze i krajobrazowe,
– podaje przykłady parków narodowych, rezerwatów przyrody, parków krajobrazowych, obszarów chronionego krajobrazu, pomników przyrody, użytków ekologicznych;

środowiska naturalnego w Polsce lub w najbliższej okolicy, proponując własne sposoby ochrony przyrody;

34. Karpaty

1

IX. Wybrane krainy geograficzne

– wyjaśnia pojęcia: *flisz karpacki, góry fałdowe, płaszczowina, orogeneza, cyrki lodowcowe, wody geotermalne, wody mineralne*,
– przedstawia podział Karpat ze względu na położenie geograficzne i budowę geologiczną,
– określa wiek Karpat,
– wskazuje na mapie najdłuższe rzeki, największe jeziora i sztuczne zbiorniki wód geotermalnych i mineralnych,
– wyjaśnia znaczenie sztucznych zbiorników wodnych,
– określa cechy klimatu wysokogórskiego,
– wymienia piętra roślinności w Tatrach Wysokich,
– wskazuje na mapie obszary gęsto i słabo zaludnione, największe miasta, uzdrowiska, złoża surowców mineralnych oraz ośrodki przemysłowe,
– wymienia atrakcje turystyczne Karpat,
– przypomina formy ochrony przyrody oraz atrakcje parków narodowych położonych w górach;

– analizuje procesy geologiczne, prowadzące do powstania różnych łańcuchów górskich w Karpatach,
– rozróżnia typy rzeźby w Karpatach Wschodnich i Zachodnich,
– przypomina genezę form polodowcowych w rejonach wysokogórskich,
– wyjaśnia, w jaki sposób powstał flisz karpacki,
– oszacować, jaki jest wpływ wieku, budowy geologicznej i ukształtowania powierzchni Karpat na: wody, klimat, roślinność, surowce mineralne, osadnictwo i zagospodarowanie,
– wnioskuje, jaka jest zależność pomiędzy klimatem wysokogórskim a roślinnością oraz występowaniem rzek a osadnictwem,
– uzasadnia przyczyny zróżnicowania gęstości zaludnienia w rejonie Karpat,
– opracowuje trasę wycieczki lub przewodnik turystyczny po Karpatach,
– proponuje własne pomysły na podniesienie poziomu i rozwój infrastruktury turystycznej;

35. Sudety

- 1
- wyjaśnić pojęcia: *góry zrębowe, uskoki, zbiorniki retencyjne, cieplice, roślinność endemiczna*,
 - wskazuje na mapie łańcuchy górskie należące do Sudetów Zachodnich, Środkowych i Wschodnich oraz Przedgórze Sudeckie,
 - określa wiek gór oraz podaje cechy ich budowy geologicznej,
 - wymienia rodzaje skał, budujących różne łańcuchy górskie Sudetów,
 - charakteryzuje cechy klimatu i roślinność Sudetów,
 - wymienia gatunki endemiczne roślinności,
 - wskazuje najdłuższe rzeki, zbiorniki retencyjne, największe miasta, uzdrowiska, ośrodki przemysłowe,
 - lokalizuje miejsca występowania surowców mineralnych,
 - opisuje warunki osadnictwa w rejonie Sudetów,
 - podaje historię różnych gałęzi przemysłu w rejonie Sudetów,
 - wymienia atrakcje turystyczne tych gór (także zabytki historyczne),
 - wskazuje na mapie parki narodowe położone w Sudetach;
- porównuje budowę fałdową i zrębową gór,
 - analizuje, jaki wpływ na współczesną rzeźbę Sudetów i Przedgórze Sudeckie miały fałdowania kaledońskie, hercyńskie i alpejskie,
 - porównuje warunki naturalne osadnictwa w Sudetach i na Przedgórzu Sudeckim,
 - analizuje czynniki lokalizacji ośrodków przemysłowych,
 - wyjaśnia, na czym polega restrukturyzacja przemysłu w rejonie Dolnego Śląska,
 - ocenia szanse dalszego rozwoju tych ośrodków,
 - dowodzi, jaka jest zależność pomiędzy rozwojem gospodarczym rejonu sudeckiego a środowiskiem przyrodniczym,
 - opracowuje plan wycieczki, uwzględniając największe atrakcje turystyczne wybranego regionu Sudetów,
 - porównuje Karpaty i Sudety pod względem: różnic w budowie geologicznej i pochodzeniu skał, cech charakterystycznych tamtejszych krajobrazów i roślinności, układu sieci osadniczej, sposobu zagospodarowania, atrakcji turystycznych, stanu rozwoju infrastruktury turystycznej, zagrożeń ekologicznych, perspektyw dalszego rozwoju gospodarczego itd.;

36. Góry Świętokrzyskie

- 1
- wyjaśnia pojęcia: *gołoborza, wietrzenie mechaniczne, kras*,
 - podaje cechy położenia geograficznego Gór Świętokrzyskich,
 - wskazuje na mapie główne pasma górskie, wchodzące w skład górotworu,
- analizuje, na czym polegało odmłodzenie gór w orogenezie alpejskiej,
 - ocenia wpływ zlodowaceń na kształtowanie się współczesnej rzeźby Gór Świętokrzyskich,
 - opracowuje przewodnik

<p>37. Wyżyna Lubelska i Rztocze</p>	<p>1</p>	<ul style="list-style-type: none"> – opisuje zmiany w krajobrazie gór zachodzące w okresie fałdowań kaledońskich, hercyńskich oraz alpejskich, – wymienia osady pozostawione na obszarach górskich przez lądolód skandynawski, – opisuje formy krasowe, – wskazuje na mapie główne rzeki oraz największe miasta Gór Świętokrzyskich, – podaje specyfikę klimatu tego regionu, charakterystyczne gatunki flory i fauny, większe kompleksy leśne i parki narodowe, – opisuje układ sieci osadniczej, – lokalizuje na mapie surowce mineralne, – podaje czynniki lokalizacji starych i nowych okręgów przemysłowych, – wymienia atrakcje turystyczne Gór Świętokrzyskich, zwracając uwagę na liczne zabytki historyczne tego regionu Polski; – wyjaśnia pojęcia: <i>less</i>, <i>wąwozy</i>, <i>erozja</i>, <i>lesistość</i>, <i>żywność ekologiczna</i>, – określa na podstawie mapy główne cechy położenia geograficznego Wyżyny Lubelskiej i Rztocza, – opisuje budowę geologiczną i cechy rzeźby tych krain, – wymienia sposoby zapobiegania erozji gleb, szczególnie na obszarach lessowych, – podaje osobliwości świata zwierzęcego i cechy roślinności tego rejonu, – wskazuje na mapie główne rzeki, Rztoczański Park 	<ul style="list-style-type: none"> turystyczny po górach, uwzględniając: genezę nazwy gór, walory krajobrazowe, osobliwości świata roślinnego i zwierzęcego, liczne zabytki historyczne, legendy, miejsca kultu religijnego, muzea itd., – ocenia aktualny stan i perspektywy rozwoju infrastruktury turystycznej w tym regionie Polski, – analizuje przyczyny powstania i upadku starych okręgów przemysłowych położonych w rejonie Gór Świętokrzyskich, – dokonuje porównania Gór Świętokrzyskich, Sudetów i Karpat, uwzględniając różne kryteria, np.: główne cechy budowy geologicznej, różnorodność krajobrazów, atrakcje turystyczne, stopień gospodarczego wykorzystania; – analizuje wpływ budowy geologicznej i charakteru podłoża na rzeźbę terenu rodzaje gleb, – wyjaśnia genezę powstania skał lessowych oraz wąwozów, – ocenia warunki przyrodnicze Wyżyny Lubelskiej i Rztocza pod kątem przydatności dla rolnictwa, – udowadnia twierdzenie, że Wyżyna Lubelska jest krainą rolniczą, – wykazuje związek pomiędzy bazą surowcową a rozwojem głównych gałęzi
--------------------------------------	----------	---	--

		<p>Narodowy oraz Wielki Dział, – wymienia przyrodnicze i pozaprzyrodnicze warunki rozwoju rolnictwa na Wyżynie Lubelskiej i Roztoczu, – wymienia główne rośliny uprawiane w tym rejonie Polski, – lokalizuje na mapie główne bogactwa naturalne, – wymienia główne gałęzie przemysłu, największe zakłady przemysłowe oraz wskazuje na mapie największe miasta i uzdrowiska, – wymienia atrakcje turystyczne tego regionu Polski;</p>	<p>przemysłu na Wyżynie Lubelskiej i Roztoczu, – proponuje własne pomysły w zakresie modernizacji (lub specjalizacji) rolnictwa w tym regionie Polski, – wymienia czynniki powstawania sieci osadniczej, – opracowuje przewodnik po najciekawszych miejscach Wyżyny Lubelskiej i Roztocza (np. o Zamościu, Kazimierzu Dolnym), uwzględniający atrakcje turystyczne tych miejsc;</p>
38. Wyżyna Krakowsko-Częstochowska	1	<p>– wyjaśnia pojęcia i nazwy: <i>zapadlisko, kuesta tektoniczne, zjawiska i formy krasowe, Brama Krakowska</i>, – określa zasięg oraz cechy położenia geograficznego Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej, – podaje cechy charakterystyczne różnych krajobrazów w tym regionie Polski, – wymienia rodzaj skał budujących Wyżynę Krakowsko-Częstochowską oraz występujące tam formy krasowe, – wskazuje na mapie największe kulminacje, zapadliska tektoniczne oraz źródła Warty i Pilicy, – opisuje na podstawie tekstów źródłowych osobliwości świata roślinnego i zwierzęcego, – lokalizuje na mapie główne bogactwa naturalne oraz największe ośrodki przemysłu, – wymienia zabytki Krakowa;</p>	<p>– wykazuje związek pomiędzy budową geologiczną a typami krajobrazów, – ustala pochodzenie nazwy Jura Krakowsko-Częstochowska, – porównuje rodzaje krajobrazów, budowę geologiczną i zagospodarowanie Wyżyny Wieluńskiej, Wyżyny Częstochowskiej i Wyżyny Olkuskiej, – analizuje, jak zmieniało się zagospodarowanie Wyżyny Krakowsko-Częstochowskiej w zależności od zapotrzebowania na określone surowce mineralne oraz bliskie sąsiedztwo Górnośląskiego Okręgu Przemysłowego, – analizuje czynniki rozwoju gospodarczego oraz bariery osadnictwa w tym regionie Polski, – opracowuje przewodnik turystyczny pt. <i>Szlakiem Orlich Gniazd</i>;</p>
39. Nizina	1	<p>– wyjaśnia pojęcia: <i>wzgórza</i></p>	<p>– porównuje przeszłość</p>

Południowo-wielkopolska i Pojezierze Wielkopolskie

morenowe, głazy narzutowe, pradoliny, kemy, ozy, sandry, stepowienie, klimat przejściowy, roślinność reliktowa, szlak bursztynowy, rolnictwo intensywne,
– podaje cechy położenia geograficznego Niziny Południowowielkopolskiej,
– wskazuje na mapie najdłuższe rzeki, największe jeziora oraz parki narodowe,
– wyjaśnia pochodzenie jezior,
– podaje przyczyny małej lesistości w tym regionie,
– wymienia osobliwości świata roślinnego i zwierzęcego,
– określa najważniejsze cechy klimatu,
– lokalizuje na mapie główne bogactwa naturalne i największe ośrodki przemysłu,
– wymienia czynniki rozwoju rolnictwa na tym terenie;
– wyjaśnia pojęcia: *kotlina, wody artezyjskie, wydmy śródlądowe,*
– przedstawia na podstawie mapy główne cechy położenia geograficznego Niziny Mazowieckiej,
– opisuje budowę geologiczną, typy rzeźby i główne rodzaje gleb Niziny Mazowieckiej,
– wskazuje na mapie główne rzeki tej krainy oraz Zalew Zegrzyński,
– wymienia najważniejsze cechy klimatu przejściowego,
– wskazuje na mapie większe zespoły leśne oraz podaje przyczynę małej lesistości na tym terenie,
– wskazuje na mapie największe miasta – ośrodki przemysłowe tego rejonu,

geologiczną, cechy krajobrazu i zagospodarowanie Niziny Południowowielkopolskiej i Pojezierza Wielkopolskiego,
– wyjaśnia, jaki jest związek pomiędzy budową geologiczną i zlodowaceniami a rzeźbą terenu, rodzajem gleb i występowaniem surowców mineralnych,
– analizuje związki pomiędzy współczesnym układem osadniczym a rozwojem gospodarczym tego rejonu na przestrzeni wieków,
– udowadnia twierdzenie, że Wielkopolska jest najlepiej rozwiniętym regionem rolniczym w kraju,
– opracowuje przewodnik turystyczny po ciekawych miejscach Wielkopolski, np.: po Biskupinie, Poznaniu lub Gnieźnie;

40. Nizina Mazowiecka

1

– uzasadnia, jaka jest zależność pomiędzy budową geologiczną Niziny Mazowieckiej a układem sieci rzecznej,
– wyjaśnia genezę wydmy śródlądowych na Nizinie Mazowieckiej,
– uzasadnia, dlaczego Kampinoski Park Narodowy został uznany przez UNESCO za Światowy Rezerwat Biosfery oraz jaką rolę spełnił ten park w historii Polski,
– ocenia, jakie znaczenie ekologiczne ma Puszcza Kampinoska (szczególnie dla mieszkańców Warszawy),
– opracowuje przewodnik turystyczny po Warszawie, uwzględniający m.in. historię tego miasta, jego funkcje i zabytki historyczne,

41. Pojezierze Pomorskie i Mazurskie	1	<ul style="list-style-type: none"> – wymienia miejsca Niziny Mazowieckiej, które warto zwiedzić; – wyjaśnia pojęcia: <i>jeziora rynnowe, morenowe i wytopiskowe, bory</i>, – określa na podstawie mapy główne cechy położenia geograficznego pojezierzy, – podaje najistotniejsze cechy rzeźby młodoglacjalnej, – wskazuje na mapie najwyższe wzniesienia i ich kulminacje, – podaje wskaźnik lesistości, – wskazuje na mapie największe kompleksy leśne, parki narodowe, główne rzeki, kanały śródlądowe i największe jeziora, – lokalizować na mapie główne miasta – ośrodki przemysłowe pojezierzy, podkreślając ich funkcje, – podaje główne działy gospodarki i gałęzie przemysłu rozwinięte na pojezierzach, – wymienia najważniejsze ośrodki i atrakcje turystyczne tego regionu; 	<ul style="list-style-type: none"> – ocenia przyrodnicze warunki rozwoju rolnictwa na Nizinie Mazowieckiej; – porównuje cechy rzeźby młodoglacjalnej i staroglacjalnej, – udowadnia twierdzenie, że rzeźba terenu pojezierzy jest bardzo urozmaicona, – opracowuje genezę postania wysokich wzgórz morenowych oraz największych jezior na Pojezierzu Pomorskim i Mazurskim, – porównuje cechy klimatu Pojezierza Mazurskiego i Pojezierza Pomorskiego, – analizuje przyczyny występowania na tym terenie słabo rozwiniętej sieci osadniczej, – ocenia przyrodnicze warunki dla rozwoju rolnictwa, – udowadnia tezę, że Pojezierza Mazurskie i Pomorskie są krainami atrakcyjnymi dla turystyki i rekreacji, – opracowuje zagrożenia ekologiczne wynikające z intensywnego rozwoju turystyki i rekreacji w tym regionie;
42. Pobrzeże Polskie	1	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia pojęcia: <i>klif, mierzeja, wydma, zatoka, zalew, delta, depresja, mady, gospodarka morska</i>, – określa główne cechy położenia geograficznego pasa pobrzeży oraz wskazuje na mapie mniejsze jednostki fizyczno- geograficzne tego regionu, – prezentuje na mapie główne elementy rzeźby terenu w pasie pobrzeży: zatoki, mierzeje, wyspy, zalewy itd., – podaje cechy klimatu 	<ul style="list-style-type: none"> – wyjaśnia genezę różnych typów wybrzeży polskich, jezior (przybrzeżnych, deltowych) oraz Żuław Wiślanych, – wykazuje związek pomiędzy warunkami środowiska przyrodniczego a sposobem zagospodarowania rejonów depresyjnych, – analizuje czynniki lokalizacji największych ośrodków gospodarki morskiej, podaje ich problemy oraz perspektywy dalszego

morskiego,

- lokalizuje na mapie główne bogactwa mineralne oraz największe ośrodki przemysłu,
- wymienia główne działy gospodarki morskiej,
- podaje przyrodnicze warunki dla rozwoju rolnictwa w pasie pobraży ze szczególnym uwzględnieniem regionu Żuław Wiślanych,
- wskazuje na mapie parki narodowe oraz wymienia inne atrakcje turystyczne tego rejonu Polski;

rozwoju,

- rozróżnia porty (handlowe, rybackie) o znaczeniu międzynarodowym i krajowym,
- udowadnia twierdzenie, że pas pobraży jest jednym z najatrakcyjniejszych rejonów turystycznych Polski,
- opracowuje trasę wycieczki, np. po Gdańsku, uwzględniającą jego bogatą historię, funkcje, zabytki itd.;